

Helyzetelemzés a vízgazdálkodásról

A Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége legutóbbi, október 5-ei elnökségi ülésén Máhr András főtítkárhelyettes terjesztette elő tárgyalásra az öntözést akadályozó vízgazdálkodási anomáliákat. Az elnökség határozati javaslatot fogadott el arra vonatkozóan, hogy milyen ötletekkel lehetne a jelenlegi helyzeten változtatni.

A hazai öntözés helyzete nemcsak a lehetőségeinktől, hanem az európai partnereink gyakorlata mögött is messze elmarad, kezdte mondandóját a főtítkárhelyettes. A mezőgazdaságilag művelt területeink mindössze 2,43 százalékát öntözzük, holott a főművekkel már beépített terület a Tiszántúlon és a Duna-Tisza közén jócskán meghaladja az öntözött területek mértékét. Az érvényes vízjogi engedéllyel öntözhető terület is csupán a mezőgazdasági területek 4,16 százaléka. A fejlett európai országokban a ténylegesen öntözött területek aránya eléri az öntözhető területek 60-70 százalékát, sőt van, ahol 80 százalék. Nálunk 58,52 százalék ez az arány.

Az egyik legnagyobb probléma, hogy a vízgazdálkodási koncepciók az öntözési rendszerek fejlesztésében nem veszik figyelembe, hogy mi történt a földforgalom terén, hangsúlyozta Máhr András. Nemcsak most, hanem a szövetkezeti és a kárpótlási törvény végrehajtása óta zajlik a korábbi öntözési vízrendszerek szétverése, hiszen nadrágszj-parcellák alakultak ki, így egyéni döntések alapján dőlt el az adott területen jól-rosszul kialakított vízgazdálkodási rendszer sorsa. A gazdák döntően beszántották az öntöző árkokat, mert így 20 százalékkal több támogatáshoz jutottak. A földforgalmi törvény további problémákat generált, egyebek között a közös osztatlan tulajdonban lévő földeknel, mivel minden tulajdonos bele-

egyezése szükséges az öntözőberendezés megépítéséhez. Ha ehhez azt is hozzáteszük, hogy legfeljebb húsz évre szól egy földbérleti szerződés, akkor belátható, miért kockáztatják meg egyre kevesebben az öntözési beruházást, elvégre azt nem húsz, hanem ötven-száz évre szánják.

Nem véletlen, hogy miközben a vidékfejlesztési források csökkentek és a pályázatok többségén túljelentkezés jellemző, addig az öntözési pályázatokra, amelyek megvalósítása a 2014-2020-as időszak egyik fontos célkitűzése, 10 százalékban sem volt érdeklődő, mondta el a főtítkárhelyettes. Nem mintha a gazdák nem volnának tisztában vele, hogy éppen a klímaváltozás, a globális felmelegedés korában mekkora szükség volna az öntözésre, csakhogy a pályázati feltételrendszer nem ked-

vez nekik. Ugyanis csak olyan gazda pályázhat, aki korábban vízjogi engedéllyel rendelkezett – csakhogy ezek az engedélyek zömmel megszűntek. Az sem igazán érthető, hogy miért csak jó minőségű vízzel lehet öntözni, hiszen a meglévő vízbázisok vízminősége száz éve nem változott. Máhr András szerint ezt a témakört rosszul tárgyalták Brüsszelben, aminek a következő generáció látja kárát. A világ minden pontján rájöttek arra – nézzük meg például Izraelt, ahol nincs víz, de az utolsó négyzetcentiméteren is van öntözés –, hogy az édesvíz óriási kincs, amivel – a minőségétől függetlenül – gazdálkodni kell. Mégpedig nagyon jól kell gazdálkodni, komplex program kidolgozásával. A víztárolóktól a csatornarendszereken keresztül az üzemi szintű feltételek megteremtéséig meg kell határozni a vízgazdálkodási stratégiánkat, mert ha ezt nem tesszük meg, akkor az utókorral teszünk nagyon rosszat. Az elmúlt 25 évben nem értük el az agrártermelésünk 1980-as szintjét, miközben Európában 40-50 százalékkal nőttek a terméstartagok. Ennek egyik oka az öntözés hiánya.

A MOSZ javasolja, hogy a mezőgazdasági célokat is szolgáló csatornahálózatot – az árvíz- és belvízveszélyes időszakok kivételével – töltsék fel az év nagy részében, ezzel is növelve a víz-visszatartás mértékét, valamint biztosítva az öntözővíz rendelkezésre állását, és elkerülendő a csatorna egyes termelők szándékai szerinti, prompt öntözéshez való feltöltésének mindenkoros többletköltségeit. A javasolt intézkedés megvalósítása ökológiai célokat is szolgálhat, mert mint vizes élőhely, gazdagítja a talajvíz szintjét, illetve sok esetben – főként a nyári időszakban – a levegő páratartalmának növelésével csökkenti annak káros portartalmát. A MOSZ javasolja, hogy a vízügyi igazgatóságok tulajdonában és fenntartásában lévő csatornák vízszintjét, ökológiai és gazdaságossági megfontolások alapján – ahol ez lehetséges – állandóan tartsák

szinten, így szolgálva a vízvisszatartást is. Ennek eredményeként a gazdálkodóknak csak az átemelt vizet kellene fizetniük, ami így jóval olcsóbb, mint ha néhány gazdálkodó miatt állandóan újra kellene tölteni a rendszert.

A tagok észrevételei alapján a MOSZ javasolja a vízjogi hatósági engedélyhez megkívánt egyhangú tulajdonosi hozzájárulásra vonatkozó előírások módosítását. A vízjogi engedélyhez kötött beruházással érintett, közös tulajdonban álló földrészeket ügyében, valamint az ilyen földrészeket érintő vízjogi üzemeltetési engedélyek lejártát követő megújítása során a tulajdonostárs hozzájárulását tekintsek megadottnak mindazokban az esetekben, amikor földforgalmi törvények ezt előírják a használati rend kialakítása érdekében. A földforgalmi törvények szerint a használati rend kialakításához való hozzájárulást megadottnak

jára behajtható érdekeltségi hozzájárulás mértékét. Magyarországon alapjában véve ez volt az egyetlen „kis” adónem, aminek a mértékét a fizető határozhatta meg. Az érdekeltségi hozzájárulás 2011-es eltörlése óta a társulatok a közgyűlés által megállapított önkéntes érdekeltségi hozzájárulás mértékét jellemzően rugalmasan, az elvégzett feladatokhoz szabták, és átiáthatóan elszámoltak vele. A hozzájárulás lehetett átalány, megállapíthaták bizonyos területre és feladatra szabva, illetve ha maradványbefizetése volt egy tagnak, akkor azt átvették a következő feladatra vagy évre. A víztársulatoknak a rugalmas és pontos elszámolással sikerül transzparenssé bizonyítani az elvégzett munkák szükségességét, a létjogosultságot és a szakértelmet. De hozzá kell tenni, hogy önkéntes tagi hozzájárulást is csak két víztársulatnál szednek, pedig éppen a gazdák érdekeit szolgálta ez a kötelezettség, hiszen az ő földjeikről kell a belvizet elvezetni, az ő földjeiken kellene a csatornának működniük, hogy adott esetben a vízháztartást szabályozzák, és ne adj isten még öntözni is lehessen. Magyarországon sokkal nagyobb a belvíz, mint korábban, s ennek egyik oka, hogy hiányzik a csatornahálózat.

A víztársulatok szerencsésé-

jére az önkéntes tagi befizetések áfamentesek, ezért az önkormányzatok számára is olcsóbb, így a társulatok nagyobb eséllyel „pályáznak” az önkormányzati művek vagyonkezelésére. Az első olyan év 2015-ben volt, amikor már nemcsak az állami források szűkülése nehezítette a víztársulatok eredményes tevékenységét, hanem a tagi hozzájárulások kivetésének, illetve beszédésének lehetőségei is megváltoztak. Ahhoz, hogy a társulatok a közszolgáltatást, a térségben élő és gazdálkodó emberek értékeinek megvédését eredeti szándékuk szerint teljesíteni tudják, szükség volt arra a többség által képviselt, jövőbe tekintő döntéshozatalra, melynek eredményeként mégiscsak forráshoz juthatnak a társulatok. Igaz, ez a forrás már messze nem biztosítja azt a mértékű munkavégzést, ami szakmailag indokolt és az érintettek által elvárt lenne.

A társulatok jelenleg két fő bevételi forrásra számíthatnak. Ezek egyrészt a saját bevételek, mint amilyen az önkéntes hozzájárulás – aminek az alakulására viszonylag csekély mértékben tudnak ráhatással lenni a társulatok –, az öntözővíz-szolgáltatás és az elvégzett bér munkák utáni bevétel. Remélhetőleg a jelenlegi Vidékfejlesztési Program víz-

gazdálkodási pályázataiban a gazdaságon belüli beruházásoknál is lesz lehetőség bér munkára. A másik bevételi forrást a közmunkára kapott, 2011 óta elérhető támogatás (ez is csökken) tette ki. Egy harmadik, egyben kreatív bevételi forrás lehet a vasút- és útépités esetében a saját műveken végzett munkák saját hatáskörbe utalása. Ez esetben a társulat kiköti, hogy a vagyonkezelésében lévő műveken bármilyen munkát maga végez, különben nem adja meg a kezelői, illetve az üzemeltetői hozzájárulást.

Az évek során a növekvő költségek és a csökkenő, majd stagnáló bevételek a vízfolyások állapotának romlásához vezettek, hangsúlyozta a főtitkárhelyettes. Az állapotromlás országos szinten más-más mértékű, hiszen ahol a víz jelentősebb problémákat okozott, ott az emberek olykor-olykor támogatták a nagyobb adónem kiszabását, így az országban beszédett forrásokban területenként jelentős különbségek mutatkoznak. Egységes finanszírozásra tett kísérletet a 2009-es önálló társulati törvény, mely megszabta a minimum értéket, de mivel az érdekeltségi hozzájárulás összegének megszavazása továbbra is tagsági hatáskörben maradt, kétséges, hogy a tagság megszavaz-e egy nagyobb mértékű

emelést. A társulati hozzájárulást, mint „kis adónem” 2011. január 1-jével eltörlték. Ezt váltotta fel az önkéntes társulati hozzájárulás, és így a területi vízgazdálkodás finanszírozása körül egyre nagyobb kérdőjelek alakultak ki.

A beszédett összegek a fenntartási munkálatok elenyésző részét fedezik, jelentette ki Máhr András. De nemcsak a már említett összegek többszörösére lenne szükség, hanem több emberre és munkagépre is. A több gép és munkaerő viszont nagyobb bér- és járulékköltséget von maga után. A területek vízháztartásának megoldására természetesen az állami, az önkormányzati és a magántulajdonban lévő közhasznú vízfolyások egységes kezelésére lenne szükség. Így belátható, hogy egy százezer hektárt jóval meghaladó terület vízgazdálkodásának teljes körű rendbetétele több százmillió forintos nagyságrendű forrást igényelne. Ez a forrás sem ma, sem a jövőben nem áll majd rendelkezésre.

Környezetvédelmi szervezetekkel a víztársulatoknak és a vízgazdálkodás területén tevékenykedő szervezeteknek napról napra jelentős érdekelentétei keletkeznek. A vizes élőhelyek, a szigorúan védett természetvédelmi és Natura 2000-es területek fenntartása, a vízgazdálkodással való összehangolása még gyerekcipőben jár. A vizes élőhelyeknél szükséges lenne felmérni, hogy az elviesedés eredeztethető-e a vízzsárlási képesség rossz gazdálkodási tevékenység miatti csökkenéséből vagy az elmaradt fenntartási tevékenységből. Szakmai kérdés, hogy mi módon alakítható ki egy élőhely hosszú távon a természetbe történő beavatkozás nélkül, úgy, hogy az önfenntartó legyen, és eközben a víztest vízgyűjtőjén élő közösség értékteremtő tevékenységével összhangban működjön, mondta végezetül Máhr András.

H. GY.

kell tekinteni az olyan tulajdonostárs esetében, akinek a részére a használati megosztásról szóló ajánlat vagy a tervezett megállapodás közlése:

- a) nem lehetséges, mert
 - aa) személye bizonytalan vagy
 - ab) lakcíme, tartózkodási helye, székhelye, telephelye, fióktelepe ismeretlen;
- b) megíjúsul, mert a postai küldemény
 - ba) azzal a jelzéssel érkezik vissza, hogy nem kereste, vagy a címzett tulajdonostárs elköltözött, vagy
 - bb) átvételét megtagadta, vagy
- c) eredményes, de a nyilatkozattételre megszabott határidőn belül nem nyilatkozott.

A MOSZ javasolja az elhanyagolt öntözési főművek korszerűsítésének és megfelelő karbantartásának előkészítését, valamint a vízvisszatartás és a csapadékgazdálkodás alapelveinek és

jövőbeli fejlesztési irányainak mihamarabbi lefektetését. Mint e témában visszatérő fogalom, az éghajlatváltozás következtében fellépő szélsőségek a jövőben csak növekednek, így a száraz időszak gyakorisága is, emiatt elkerülhetlenné válik a jelenleg „felesleges” víz visszatartása (a visszatartott víz után nem kell vízkészletjárulékot fizetni), ami egyúttal a kis vízfolyások menti települések árvízvédelmét is szolgálja.

A mezőgazdaság gyökeres átalakítása, valamint hosszú távú gazdaságossá tétele érdekében mihamarabb el kell kezdeni a szükséges műszaki munkálatokat a mezőgazdasági szektor érdekeinek, igényeinek mentén, a jövőbeni kihívások figyelembevételével. A korszerű mezőgazdasági termeléshez szükséges műszaki előkészítő munkálatok a meglévő főművek figyelembevételével is éveket vesznek majd igénybe.